

megismerhetetlen, mert Róma maga az élet, és az élet is megismerhetetlen. Milyen közhelyes ez így, milyen semmitmondó. De igaz.” Merész, önkockáztató fogalmazás, melynek funkciója persze inkább az, hogy viszonylagosítja a gondolatiság, az értekező jelleg érvényességét, ám végsősoron mégis érvényben hagyja (az így nyert gondolatot). Mint ha általánosítani, kiegyensúlyozni akarná magát ilyen módon a stílus: egyesíteni a különböző horizontra célzó, eltérő indíttatású és jellegű, de egyidejű, egyazon szövegen belül érvényesülő törekvéseket. Laza, köznap szemléletű, hangvételű, vagány epika és bölcs, helyenként bölcseletibe áttűnő élet-tanítás mintázata egymás közvetlen szomszédságában, egymást átjárva a publicisztikusság/költőiség horizontjában – ez az itt kialakuló modell a tárcára, tárcanovellára.

Ahogy az előbbiekben már jeleztük: a kötetbe gyűjtött 54 írásból közel ötven a Magyar Nemzet hétvégi magazinjában jelent meg, a szerző 11–12 éve rendszeresen közölt írássorozatának darabjaként. Mármost Száraz Miklós György 2012 augusztusától kezdődően abbahagyta ezt a tárcáírói tevékenységet. Bizonyára úgy érezte, ennyi elég volt ebből. Váltani kell, valami mást csinálni, másutt, még inkább: *mással*, más jellegű tevékenységgel „ott lenni”. Meglátjuk, mit talál ki az amúgy eléggé ötletgazdag prózaíró. Sok lehetősége van, így akár a bőség zavarába is ejthet bennünket. Meglephet, akár el is bizonytalaníthat. Annyi azonban biztos, hogy ezzel a tárcasorozatával már biztosan *ott volt* egyszer, egy ideig (jó ideig), ahol egy szerzőnek manapság a leginkább érdemes tartózkodnia: műfajok, „diszciplínák”, szemléletek határmezsgyéin. És helyesen tette ezt. Mert tényleg ott kell lenni mindenütt, vagy legalábbis sok (többféle) helyen: irodalomban, publicisztikában, értekező prózában, útleírásban... S akár: egyszerre.

Legfőképpen persze – hiszen ez az eredendő s az igazán értékes, tradicionális ambíció – a „kanonizált” literatúrában. A fentebb már idézett *Róma* című – amúgy, mint emlékezhettünk rá, „ismeretelméleti” kétségektől áthatott – írás eképpen bizonygatja és (saját szövésével) bizonyítja is be ezt, mármint odatartozását a magas irodalomhoz: „Élvezd ezt a bár megismerhetetlen, de baráti helyet, melynek ezer pontját, sarkocskáját és szegletét – még ha valójában először látod is – felismered. Élvezd, hogy röpke ideig a térnek éppen ebben a szeletkéjében, a kövek, téglák és emberi életek eme kivételesen összerendeződött halmozatában mozoghatsz. Örülj neki, hogy nem lesz soha a tied, hogy mind-ez vágyaid tárgya, álmaid színtere, örök titok maradjon.”

Győrffy Ákos

Haza

Magvető Kiadó
Budapest, 2012



Zólya Andrea Csilla

A VIHAR SZEME

Ha Székelyföldön valaki elindul az erdőbe vagy a hegyekbe, javasolt, hogy hangosan beszéljen, énekeljen, zajt verjen, bottal kavicsokat és fákat kopogtasson, hogy elriassa az egyik legrettegettebb vadat, a medvét. Ott az erdők csendjében e harsányság védőburokként veszi körül a túrázót, ami segít a veszedelmessel való találkozás elkerülésében. A Börzsönyben és egyáltalán Magyarországon a tapasztalt erdőjárót másképpen és másféle vadak készítetik óvatosságra. Győrffy Ákos *Haza* című prózakötete érzéletes és személyes vallomásokon, emlékképeken keresztül többek között ezek megtapasztalásába vonja be az olvasót. S a hangsúly eközben kétségtelenül az ének a vadonnal, a természettel való találkozására és annak mélységeire esik.

A *Haza* rövid én-történetek gyűjteményeként az embernek a vadonnal és az erdőkkel való találkozásáról szól, melynek egyes részei, mint egy-egy beavatási rítus, nemcsak a vadon növényeivel és állataival, törvényeivel és törvényeivel szembesítenek, hanem e találkozásokon keresztül több oldalról mutatják meg az ember saját arcvonásait. E történetek valójában azt a pillanatot rögzítik, amikor az énelbeszélő megtapasztal(hat)ja saját határait, illetve azokat a felületeket, amelyeken az én a természet elemeihez kapcsolódik vagy szétválaszthatatlanul összemossódik velük. „A sárkány, ahogy az angyal is, mindenki életébe betör, hogy felforgassa és szétzilálja az ember hamis és gyáva gondolatvilágát.

Ezeket a találkozásokot nem kerülhetjük el” – olvashatjuk Győrffy gondolatmenetét (19), amely a kötet valamennyi találkozás esetében érvényben marad, hiszen az én-elbeszélő e találkozásokat követően mindannyiszor kénytelen önmagát, a világhoz és önmagához való viszonyulását felülvizsgálni és újragondolni.

Győrffy történetei távol maradnak mindenféle zsvajtól és harsányságtól. Elhagyják és levetkőzik a városi zajt, s az arra jellemző felbolydult ritmust. Elbeszélője a történetek legtöbbszörében kilép a városi ember világából és távol tartja magát attól. Természetjárásai a városi ember természethez való viszonyulásától teljesen eltérő jegyben történnek. Nem a birtokbavétel, a saját terület kiterjesztése, az átrendezés vagy a (be)gyűjtés határozza meg tetteit, hanem önmaga átadása az erdőnek, a fáknak, a vizeknek. Azok csendjében lélegzik együtt a természet elemeivel, s a hazatérő áhítatával szemlélődik, miközben annak nyugalma, máskor pedig nyughatatlansága átítatja őt is. Ez alól egy kivétel akad, amikor az elbeszélő a pataokban zúgót épít: egész nap rakja, rendezi és újrarendezzi a köveket, de rá kell jönnie, hogy egyszer sem az igazi, nyomába sem ér annak, ahogy a víz ereje alakítja a medret egy-egy nagyobb eső során.

Az elbeszélővel való első találkozásunk egy korai gyermeki emlék felidézésével esik egybe. Háromévesen a mohával benőtt kútárván ül és egy meztelen csigát figyel, ahogy az átkel a mohaszőnyegen. Közben kirajzolódik a közvetlen környezet képe a verandán alvó öreg kandúrral kiegészülve. Roppant izgalmas az, ahogy a gyermek gondolatait felidézi a már felnőtt elbeszélő. Beszédmódjában hitelesen jelennek meg a kisgyerek önmagára és a világra eszmélésének töredékei, melyeket felváltja a majdani felnőtt hangja. A személyiségfejlődés ábrázolása szempontjából is rendkívül fontos jelenet az, amikor az elbeszélő felidézi és újraéli hároméves kori emlékképét; ennek során ráismerhetünk arra, hogyan is rakódik egymásra a gyermek elbeszélő és a későbbi felnőtt narrátor szemléletmódja, miközben mégis ugyanarról a személyről van szó. Hol vannak a határaik? Meddig tart az egyik és mikortól gondolhatunk a másikra? Hol találkoznak? Melyik az a pont, ahonnan már összemossáznak?

Vitathatatlan, hogy az elbeszélő környezetéhez és a természethez való viszonyulásának alapjait, csírát ezekben a képekben figyelhetjük meg, melyben kulcsfontosságú a test- és az én-határoknak a megtapasztalása, az azokon innen és túlra érzékelése, illetve folyamatos újragondolása. További örökérvényű dilemmaként ezek a jelenetek is elő-

hívják az idegenségérzet vagy az összetartozás megtapasztalását. Már a gyermeki emlék felidézésében is meghatározóvá válnak e kérdések, akárcsak a *Haza* többi írásában. A kútárván ülve a víztükörben önnön arcának és testének tükröződését vizsgáló kisgyerek az erdőkön, mezőkön, vizeken át bolyongó férfihoz hasonlóan egyszerre éli át az idegenség és otthonosság érzetét. Az emlékképek felidézését generálják és ritmizálják a hozzájuk társuló kérdések: a világ dolgait figyeljük, vagy azokon keresztül és azok tükröződéseiben mindig is magunkat keressük? S valóban magunkat keressük, vagy pedig azt, hogy meddig ér az én? De szintén kérdés, hogy mikor érezhetjük otthon önmagunkat magunkban, illetve mikortól válunk idegenné magunkban önmagunk számára?

Az idegenségérzet megtapasztalásában és átélésében ugyanakkor fontos a másik: a másik idegenségében való „megmerítkezés”, annak megértése segíthet saját idegenségünk labirintusának legyőzésében. Az elbeszélő személyes idegenségérzetéről tett vallomása megrendítő: „Az ösbűn összefüggésben lehet azzal az idegenségérzettel, ami mindnyájunkban ott lappang. Van valami, ami nem enged bennünket önmagunk közelébe, ami még attól is megfoszt bennünket, hogy megtudjuk, kik vagyunk. Ez a valami azonban nem kívülről jön, nem átokként csap le ránk. Saját lényünkben hordjuk, velünk érkezett ide. A megváltás nem lehet más, mint ennek az idegenségnek a felszámolása” (11). A külső és belső tájakon tett útjai során ennek az idegenségnek a felszámolására tesz kísérletet az elbeszélő, ami egyben az olvasót is feledhetlen kegyelmi pillanatokkal ajándékozta meg.

A kötet első és utolsó ciklusában (*Mintha minden egyszerre, Abban tűnni el*) rövid, többnyire különálló esszéisztikus történetek és bölcséleti prózatöredékek követik egymást. Ezek ölelik körül a két középső fejezet írásait, melyek viszont szerkezetileg eltérnek az imént említetektől, hiszen e szövegeket nem a töredékesség és a szentenciaszerű bölcséletek kinyilatkoztatása jellemzi, hanem a cselekmény- és történet-szövegszöveg fordulatokkal telített megoldásai. Az *Ami rá vonatkozik* című fejezetben a tengerre utazás motívuma kapcsolja szorosban egymáshoz a két novellát, melyek kilépnek a megszokott térből, az otthon adó kontinens belsejéből. Az utazó itt az eddig ismert világa határait kísérel meg megtalálni, azt a pontot, ahol véget ér a szárazföld, s ahol az én szembesülhet azzal, hogy itt is otthon lehetne, annak ellenére, hogy a fénynek valami olyan szokatlan intenzitását tapasztalja, ami alig elviselhető számára.

Az *Át* című novella önálló fejezetként olvasható, s egyben a kötet egyik legerőteljesebb és legmegrázóbb beavatás-története. „Beavatás nélkül az ember megmarad szellemileg kiskorúnak, és bármit is tesz később, ebből a kiskorúságból nem tud kilépni” – mondja a novella főszereplője, aki ráveszi barátját, hogy ússzák át a Dunát egy májusi hajnalon (65). A történet tragédiába torkollik; aznap reggel, a két barát vízbe ugrását követően a folyó sebes folyásánál egy fiatal férfi holttestét találja meg a parton egy horgász. A novellában sokáig homályban marad, hogy az elbeszélő barátja-e az áldozat, miközben kétségtelenül egymásra tevődnek és összerosódnak a születés, a halál és az újjászületés határai. Izgalmas ugyanakkor a folyóba merülésnek mint megszületésnek a leírása: „Amíg fel nem jöttem a felszínre a fejes után, mintha nem is éltem volna. Volt néhány másodperc, amíg nem voltam jelen önmagamban. A hirtelen megélesedett látásom befelé és kifelé egyaránt működött. Egyszerre minden a helyére került, mintha egy hatalmas anyaméhben fordulnék be éppen a szülőcsatornába. Magam mögött hagytam ezt a világot. Kívülről és felülről néztem vissza rá. Tehát ez vagyok én, akiről sosem tudtam eddig” – olvashatjuk az elbeszélő szavait (66). A beavatás ilyen értelemben tehát egyszerre játssza/játszhatja el a halált és az életet. A Duna eközben félelmetes és szeretnivaló élőlényként hullámszik, akivel nem árt óvatosnak lenni, hiszen önálló akarattal, nyelvel és időszámítással rendelkezik a halál vagy az újjászületés megkerülhetetlen lehetőségeként, akárcsak egy mitológiai folyó.

Győrffy Ákos prózakötetének felépítése bizonyos értelemben a forma és a nyelv keresésének lenyomatát adja, ahogy a különböző próza-törödékek, esszék és novellák megtalálják benne a helyüket, s szerves egészként egészítik ki egymást. Kétségtelen, hogy egy rendkívül izgalmas költészetté olvadnak egybe, amelyben egyaránt helye van a kisgyerek én-eszmélésének, valamint a kamasz és a fiatal felnőtt én-keresésének. A *Holtág* című írásban a kamaszkori én-keresés sarkalatos kérdése a saját hang és saját nyelv megtalálása, melyet az elbeszélő a természet különös formáiban vél felfedezni: „Vadludak húznak a mezőre hirtelen leereszkedett ködlepel fölött, csak a hangjukat hallani, és ebben a hangban ismertem magamra. Kagylók írnak a saját testükkel a holtág mély iszapjába gyönyörű kalligráfiákat, rövid verseket a fölötük csillámló víztükrörről, és ez volt az a nyelv, amit meg akartam tanulni” (85). A szövegben fokozatosan bontakozik ki az ideális és hiteles írott nyelv megtalálásának folyamata, amihez az elbeszélő sok-sok évi noteszbe jegyzeteléssel, s olykor e noteszek elégetésével jut el. Ekkor

fogalmazódik meg a kötet ars poeticája: „A hang, ami szól, az a hang, ami általam, belőlem időről időre a maga bizonytalan és esendő módján artikulálódik, soha nem tűrt meg semmiféle kívülről ráerőltetett formát vagy szerkezetet. A szöveg íve, a szöveg ritmikája, a szöveg mesztergerendája valami olyasmi kell hogy legyen, amiről nem tudok semmit, és mégis a legmélyebbről irányítja minden mozdulatomat. Minden leírt mondatot és sort ennek az architektúrának kell tartania, különben nem más az egész, mint pusztá kellem, szánalmas önmotogató” (87).

Az ideális nyelv megtalálása tehát kétségtelenül hasonlatos az elbeszélő erdőhöz, fákhöz vagy állatokhoz való viszonyulásához. Győrffy Ákos kötete ezt a hiteles hangot és nyelvet keresi és szólatatja meg alázattal. Hallgassuk ezt a legmélyebbről jövő erők által irányított hangot, amely segítheti az olvasót is hazatalálni és megtapasztalni az időtlenséget.

Végh Attila

A ragyogás ideje

Helikon Kiadó
Budapest, 2012



Makai Máté

ORPHEUSZ HÁTRAFORDUL

Végh Attila legújabb esszékötete szigorú filozófiai praxis és költői gondolkodás találkozásából született. *A ragyogás ideje* című könyvben olvasható szövegek jellemzően ugyanarra szegeznek tekintetüket: a kezdeti görög kultúra művészetet, mitológiát és vallást a hétköznappal szerves egységben megélő időszakára, amikor még a *logosz* nem kifeje-